

5. Potratovost

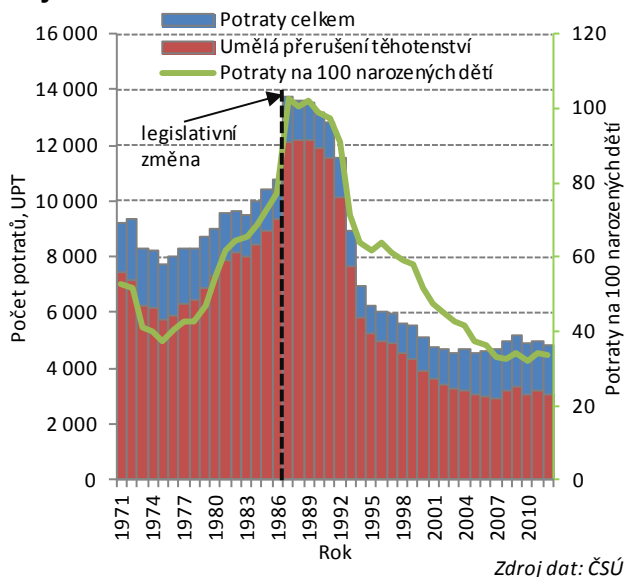
5.1 Počet a struktura potratů, úhrnná potratovost

Potratovost je ovlivňována jak celospolečenským vývojem, tak i legislativními změnami

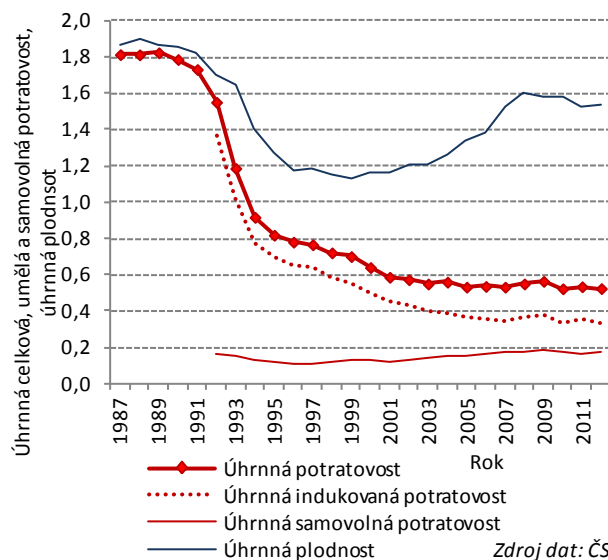
Data o potratovosti jsou za území Středočeského kraje k dispozici od roku 1971. Potraty jsou v této analýze děleny na umělá přerušení těhotenství (ve zkratce UPT, tzv. indukované potraty) a samovolné potraty.

Vývoj potratovosti je v kraji i v celé republice z převážné části ovlivňován jak celospolečenským vývojem, tak i **legislativními změnami**, především pak z pohledu umělého přerušení těhotenství. Zejména v roce 1987 ovlivnil samotný vývoj potratovosti zákon č. 66/1986 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 1987 a který uvolnil podmínky provedení potratu; rozhodnutí o provedení potratu tak záleželo pouze na ženě samotné. Do té doby bylo provádění umělého přerušení těhotenství upravováno zákonem č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství, s platností od konce roku 1957. Tento zákon zřizoval interrupční komise, které každou jednotlivou žádost ženy individuálně posuzovaly.

Graf č. 57 Počet potratů celkem a umělých přerušení těhotenství; Středočeský kraj; roky 1971 až 2012

Graf č. 58 Úhrnná potratovost celkem, indukovaná a samovolná potratovost a úhrnná plodnost; Středočeský kraj; roky 1987 až 2012

Přijetí pronatalitních opatření na počátku 70. let se v kraji odrazilo v poklesu potratovosti

Z hlediska **celkového počtu potratů** byly na území Středočeského kraje zaznamenány různé a dosti odlišné vývojové etapy. Na počátku 70. let (v roce 1971) dosahoval celkový počet provedených potratů v kraji výše 9 198, z nichž připadalo téměř 81 % na umělá přerušení těhotenství. Pokles počtu potratů je možné sledovat až do roku 1975 (na 7 754 potratů), což lze přisuzovat zejména přijetí pronatalitních opatření zaměřených na podporu rodin s dětmi ze strany státu a zvýšení zájmu o rodinu, což v této době „motivovalo“ ženy upřednostnit narození dítěte oproti regulaci plodnosti prostřednictvím potratu či interrupce. Zčásti se do vývoje promítla i vyhláška, která v roce 1973 zpřísnila podmínky provedení potratu vdáným ženám s jedním a dvěma dětmi. Zároveň se také snížilo **zastoupení umělých přerušení těhotenství na celkovém počtu potratů** na 74 %, jakož poklesl v důsledku nárůstu porodnosti mezi roky 1971 a 1975 i počet **potratů připadajících na sto narozených dětí** z 52,6 na 37,6.

V letech 1987 až 1989 byl počet potratů v kraji vyšší než počet narozených dětí, koncem 80. let připadalo 9 z 10 potratů na přerušení těhotenství

Efekt propopulačních opatření na podporu rodin s dětmi však netrval dlouho, neboť k nárůstu počtu potratů došlo už v roce 1976 a meziroční nárůsty (s výjimkou velmi nepatrného poklesu v roce 1978) pokračovaly nepřetržitě až do roku 1982. Oproti roku 1975 byl v roce 1982 počet potratů vyšší téměř o čtvrtinu, v případě umělých přerušení těhotenství bylo zvýšení ještě citelnější a dosáhlo téměř 42 %. V roce 1983 byl u celkového počtu potratů zaznamenán mírný meziroční pokles ve výši 1,5 %, k mírnému poklesu došlo také u umělých přerušení těhotenství. Již

v následujícím roce se počty opět zvýšily, a to jak u potratů celkem, tak i u umělých přerušení těhotenství (o 5 %). Mezi roky 1986 a 1987 došlo k velkému nárůstu potratovosti, a to především v důsledku přijetí nového zákona, který mimo jiné zrušil interrupční komise a rozhodnutí o potratu záleželo pouze na svobodné volbě ženy. V případě všech potratů došlo k nárůstu o 27,1 %, ještě více se zvýšil počet umělých přerušení těhotenství (o 29,2 %). V roce 1987 byl ve Středočeském kraji zaznamenán vůbec nejvyšší počet provedených potratů, a to 13 728. V souhrnu tak na 100 narozených dětí připadalo v letech 1987 a 1989 celkem 102,3 potratů, počet potratů překročil počet narozených dětí ve Středočeském kraji i v roce 1988. V důsledku vyššího nárůstu umělých přerušení těhotenství než všech potratů bez rozdílu se postupně zvyšovalo také jejich zastoupení. Vrchol byl dosažen v roce 1990, kdy ve Středočeském kraji tvořila umělá přerušení těhotenství 90,4 % všech potratů.

Tab. V.1 Ukazatele potratovosti ve Středočeském kraji ve vybraných letech

Ukazatel	1971	1980	1987	1992	1996	2000	2005	2010	2012
Potraty celkem	9 198	9 023	13 728	11 525	6 011	5 119	4 518	4 878	4 861
samovolné potraty (%)	.	.	.	10,6	14,5	20,9	28,9	33,4	34,3
ukončení mimoděložního těhotenství (%)	.	.	.	1,6	2,2	2,8	3,7	3,4	2,9
umělá přerušení těhotenství (%)	80,7	81,0	88,1	87,8	83,2	76,1	67,4	63,2	62,8
z toho miniinterrupce (tj. UPT do 8 týdnů) (%)	.	.	.	84,2	83,5	82,0	79,3	74,3	69,7
Potraty na 100 narozených dětí	52,6	54,9	102,3	91,1	63,8	51,4	37,2	32,0	33,6
Úhrnná potratovost celkem	.	.	1,815	1,552	0,781	0,641	0,533	0,525	0,525
Úhrnná samovolná potratovost	.	.	.	0,162	0,111	0,130	0,149	0,172	0,176
Úhrnná indukovaná potratovost	.	.	.	1,370	0,655	0,496	0,370	0,335	0,335
Míra potratovosti dle věku (‰)									
15 až 19 let	.	.	34,0	28,4	14,1	9,7	9,6	8,8	7,4
20 až 24 let	.	.	94,0	75,3	35,1	25,2	19,9	18,6	19,2
25 až 29 let	.	.	94,2	81,7	39,9	33,2	25,2	24,3	25,2
30 až 34 let	.	.	72,8	64,6	35,1	30,0	25,0	24,6	24,9
35 až 39 let	.	.	47,1	41,0	21,5	20,9	18,0	19,8	19,3
40 až 44 let	.	.	17,6	16,4	9,8	8,5	8,5	8,5	7,7
45 až 49 let	.	.	1,7	1,7	0,9	0,9	0,7	0,9	1,0
Průměrný věk při potratu celkem	.	.	.	28,6	28,5	29,2	29,9	31,0	32,2
Průměrný věk při UPT	.	.	.	28,9	28,8	29,6	29,8	30,7	31,8
Průměrný věk při samovolném potratu	.	.	.	25,9	27,1	28,1	29,9	31,4	32,7
Potraty podle rodinného stavu (%)									
svobodná	.	.	.	17,1	23,6	28,0	33,6	39,1	42,6
vdaná	.	.	.	73,7	64,7	58,8	51,1	46,6	42,9
rozvedená	.	.	.	8,5	10,4	11,9	12,7	11,8	10,6
UPT podle počtu dosavadních UPT (%)									
žádné	.	.	.	47,7	52,5	55,2	58,0	61,8	65,9
jedno	.	.	.	29,3	26,1	25,1	24,7	24,1	22,1
dvě	.	.	.	14,0	13,3	12,1	11,2	9,2	7,4
tři a další	.	.	.	9,0	8,2	7,6	6,1	4,9	4,6
UPT podle počtu živě narozených dětí (%)									
žádné	.	.	.	14,3	19,9	21,7	26,4	24,9	25,9
jedno	.	.	.	22,4	24,6	25,6	25,8	27,7	27,6
dvě	.	.	.	48,6	41,6	40,1	35,7	35,1	33,8
tři a více	.	.	.	14,7	13,8	12,6	12,0	12,3	12,6

Poznámka: údaje se vztahují vždy k území platnému v daném roce

Zdroj dat: ČSÚ

Největší meziroční poklesy úhrnné potratovosti byly zaznamenány v letech 1993 a 1994; od roku 2003 již stagnuje

Celkovou úroveň potratovosti vystihuje nejlépe **ukazatel úhrnné potratovosti**²², jehož hodnoty jsou za Středočeský kraj k dispozici od roku 1987. Zatímco v tomto roce dosáhla úhrnná potratovost ve Středočeském kraji hodnoty 1,815 potratů (nejvíce to bylo v roce 1989, a to 1,825), nad úroveň převyšující jeden potrat za reprodukční období ženy se úhrnná potratovost držela nepřetržitě až do roku 1993, kdy dosáhla výše 1,188. Mezi roky 1992 a 1993 došlo k největšímu meziročnímu poklesu úhrnné potratovosti, a to o 23,5 %, což bylo zapříčiněno také poplatkem za provedení interrupcí, které nebyly ze zdravotních důvodů. K druhému největšímu poklesu došlo

²² Vyjadřuje počet potratů, který by v průměru prodělala každá žena v dané populaci během jejího reprodukčního věku (15 až 49 let), pokud by se během tohoto reprodukčního období neměnila míra potratovosti žen podle věku a zůstala na úrovni daného roku. Stejným způsobem je konstruována úhrnná indukovaná potratovost (podle počtu umělých přerušení těhotenství, tj. interrupcí) a úhrnná samovolná potratovost (podle počtu samovolných, tj. spontánních potratů).

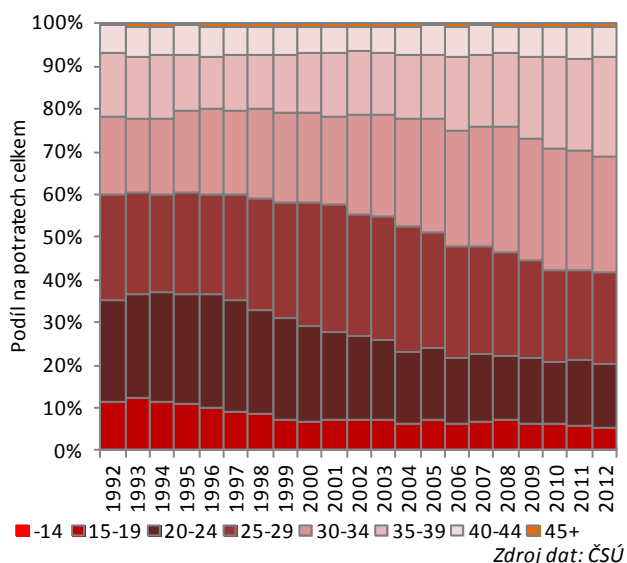
Úhrnná indukovaná potratovost klesala až do roku 2007; v roce 1992 činila 1,370, zatímco v roce 2012 to bylo 0,335

hned v následujícím roce 1994 (o 22,7 %); celkově klesala úhrnná potratovost až do roku 2003, kdy dosáhla hodnoty 0,551. Mezi lety 2004 a 2012 již její hodnota stagnovala a pohybovala se mezi hodnotami 0,524 v roce 2010 a 0,565 v roce 2009.

Citelný pokles zaznamenala během sledovaného období především **úhrnná indukovaná potratovost**, vztahující se k umělým přerušení těhotenství (údaje jsou za Středočeský kraj dostupné od roku 1992). V roce 1992 připadalo na jednu ženu s trvalým pobytem ve Středočeském kraji celkem 1,370 umělých přerušení těhotenství, přičemž v následujícím roce hodnota úhrnné indukované potratovosti stále ještě překračovala hodnotu jedna (celkem 1,025). Právě tento pokles úhrnné indukované potratovosti mezi roky 1992 a 1993 o čtvrtinu (o 25,1 %), který zapříčinily zčásti i výše uvedené důvody, byl vůbec nejvyšší zaznamenaný během sledovaného období mezi lety 1992 a 2012. K poklesu o téměř čtvrtinu (o 24,1 %) došlo u indukované potratovosti ještě v roce 1994. Celkově se úhrnná indukovaná potratovost ve Středočeském kraji snižovala až do roku 2007. Pod hodnotu 0,5 se dostala v roce 2000, méně než 0,4 umělých přerušení těhotenství připadalo na jednu ženu poprvé v roce 2004, což pokračovalo až do roku 2012. Nejmenší hodnota úhrnné indukované potratovosti byla zaznamenána ve Středočeském kraji v letech 2010 a 2012 (celkem 0,335) a v roce 2007 (celkem 0,343).

Vývoj indukované potratovosti koresponduje s celospolečenským vývojem po roce 1989, zejména pak s rozšířením antikoncepce (v roce 2011 užívalo ve Středočeském kraji hormonální antikoncepci či mělo zavedeno nitroděložní tělísko celkem 41,6 %²³ žen ve věku 15 až 49 let, přičemž ještě v roce 2000 to bylo 34,1 %) a plánovaným rodičovstvím.

Graf č. 59 Struktura potratů podle pětiletých věkových skupin žen; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

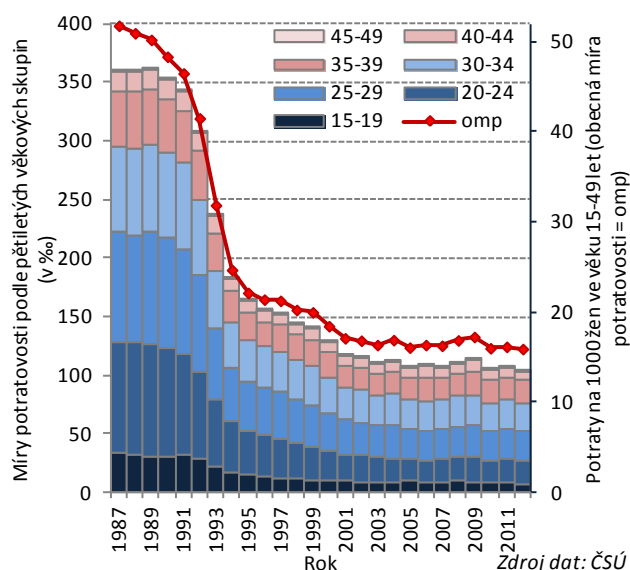

Hodnota úhrnné samovolné potratovosti po celé sledované období let 1992 až 2012 stagnovala

Naopak mírný nárůst zaznamenal ukazatel **úhrnné samovolné potratovosti**. Její hodnota se pohybovala v letech 1992 až 2012 v rozmezí 0,111 v roce 1996 a 0,179 v roce 2009. Pokles samovolné potratovosti je možné sledovat v letech 1993 až 1996 (největší meziroční pokles byl zaznamenan v roce 1994, a to o 13,7 %), další meziroční poklesy, i když méně patrné, je možné sledovat ve Středočeském kraji i v letech 2000, 2001, 2005, 2010 a 2011. V ostatních letech však byly zaznamenány meziroční nárůsty, nejvyšší pak v letech 2004 (o 13,4 %) a 2006 (o 12,3 %), v souhrnu pak zejména mezi lety 2003 a 2009. Celkově se ukazatel samovolné potratovosti během let 1992 a 2012 mírně zvýšil, a to z 0,162 v roce 1992 na 0,176 v roce 2012.

V souvislosti s vývojem celkové a především indukované potratovosti je možné sledovat zvyšující se zastoupení úhrnné samovolné potratovosti na celkové úhrnné

Graf č. 60 Míry potratovosti žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra potratovosti (omp); Středočeský kraj; roky 1987 až 2012

²³ Počet žen užívajících antikoncepci hormonální i nitroděložní ve vztahu k počtu žen ve fertilním věku. Zdroj dat: ÚZIS. <http://www.uzis.cz/cr-kraje/kraje/stredocesky-kraj>.

potratovosti. Zatímco v roce 1992 se samovolná potratovost podílela na všech potratech z jedné desetiny (10,4 %), v roce 2003 to již byla téměř čtvrtina (24,6 %) a v roce 2012 bylo již překročeno třetinové zastoupení (33,5 %).

5.2 Potratovost podle věku

V roce 1992 připadalo na ženy mladší 30 let celkem šest z deseti potratů, v roce 2012 to byly čtyři z deseti

Změny zaznamenala **potratovost** také z **hlediska věku žen**, třebaže se v průběhu měnilo zastoupení jednotlivých věkových skupin (tato skutečnost je však vyloučena v následujícím odstavci zaměřeném na míru potratovosti). Zatímco v roce 1992 připadalo z celkového počtu nejvíce potratů na ženy ve věku 25 až 29 let, a to celkem 24,5 %, v roce 2012 to bylo 21,5 %. Tyto ženy se však v roce 2012 na všech potratech nepodílely nejvíce, vyšší zastoupení připadalo jak na věkovou skupinu žen 30 až 34letých (27 %), tak i na ženy 35 až 39leté (23,6 %). Největší pokles byl mezi lety 1992 a 2012 zaznamenán u zastoupení potratů u žen 20 až 24letých (o 9,1 procentních bodů; z 23,8 % na 14,7 %) a 15 až 19letých (o 6,1 procentních bodů; z 11,5 % v roce 1992 na 5,5 % v roce 2012), zatímco k největšímu vzestupu došlo u žen ve věku 35 až 39 let (o 8,8 procentních bodů; z 14,8 % na 23,6 %) a u žen 30 až 34letých (o 8,7 procentních bodů; tj. z 18,3 % na 27 %). Na ženy mladší 30 let tak připadalo v roce 1992 celkem 60 % potratů, v roce 2012 pak 41,7 %.

Zásadní vliv na pokles potratovosti měl pokles porodnosti. Reprodukce žen se snižovala, zejména pak v nižším věku, což bylo také důvodem mírného zvýšení potratovosti ve vyšších věkových skupinách po roce 2005, jakož i zvyšování průměrného věku při potratu (jak je zmiňováno dále).

Mezi roky 1987 a 2012 se míra potratovosti snížila o více než tři čtvrtiny u žen ve věku mezi 15 a 24 lety

Pokles **míry potratovosti** je zřejmý **ve všech věkových skupinách**, především pak u mladších žen. U žen ve věku 20 až 24 let se snížila míra potratovosti o 79,6 % (z 94 ‰ v roce 1987 na 19,2 ‰ v roce 2012), pokles o 78,2 % zaznamenaly ženy 15 až 19leté (z 34 ‰ v roce 1987 na 7,4 ‰ v roce 2012), jakož i ženy 25 až 29leté, kde je mezi roky 1992 a 2012 patrný pokles o 73,2 %, a to z 94,2 ‰ na 25,2 ‰). Nejnižší pokles potratovosti, i když také citelný, (o 43,3 %) zaznamenala věková kategorie žen 45 až 49letých a ženy 40 až 44leté (o 56,3 %). Celkově se snížila **obecná míra potratovosti** (potraty vztažené k tisíci ženám ve věku 15 až 49 let) z 51,8 ‰ na 15,9 ‰, tj. o více než dvě třetiny (69,2 %).

Obecná míra indukované potratovosti se snížila mezi roky 1992 a 2012 o téměř tři čtvrtiny

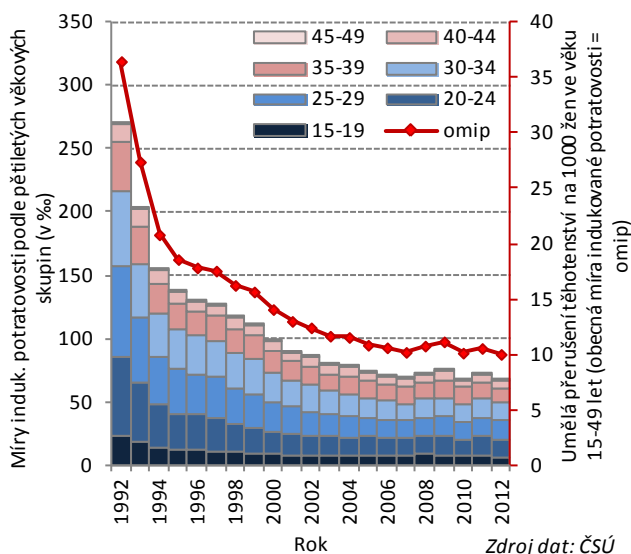
Hlavní příčinou vedoucí k poklesu celkové potratovosti byly pozitivní změny zaznamenané u **měr indukované potratovosti podle věku**. Největší pokles bylo možné sledovat mezi roky 1992 a 2012 u míry potratovosti u věkové skupiny 25 až 29letých (o 78,7 %), u 20 až 24letých (o 78,1 %) a 30 až 34letých, u nichž dosáhl pokles 76,7 %. Nejnižší propad, i když také dosti významný, byl během tohoto období zřejmý v případě míry indukované potratovosti u žen ve věku 45 až 49 let (o 64,1 %) a 40 až 44 let (o 67,4 %). Celkově se mezi roky 1992 a 2012 snížila **obecná míra indukované potratovosti** žen z 36,5 ‰ na 10 ‰, což představovalo 72,5% pokles.

K nárůstu míry samovolné potratovosti mezi roky 1992 a 2012 přispěly především ženy mezi 30 a 44 lety

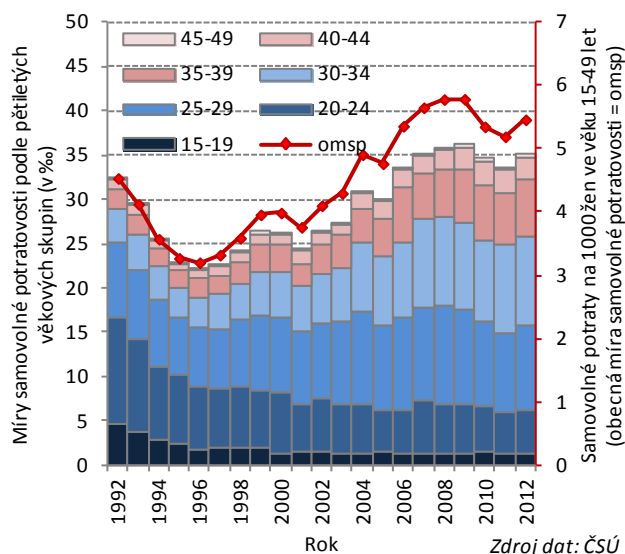
Naopak v případě míry samovolné potratovosti došlo mezi roky 1992 a 2012 k celkovému zvýšení. **Obecná míra samovolné potratovosti** se během tohoto období zvýšila o 20,4 %, a to ze 4,5 ‰ na 5,5 ‰ (v roce 2008 a 2009 dosáhla dokonce 5,8 ‰). Nárůst **míry samovolné potratovosti** zaznamenaly všechny **věkové skupiny** žen starších 25 let, zejména pak ženy ve věku mezi 35 a 39 lety (2,85krát), velký nárůst byl patrný i ve věkové skupině 30 až 34 let (2,65krát), 45 až 49 let (2,62krát), 40 až 44 let (2,61krát) a u žen 25 až 29letých byl mezi roky 1992 a 2012 zaznamenán nárůst ve výši 12,2%. K poklesu došlo pouze u žen ve věku 15 až 19 let (o 72,5 %) a 20 až 24 let (o 59,4 %).

Graf č. 61 Míry indukované potratovosti (umělá přerušení těhotenství) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra indukované potratovosti (omip); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 62 Míry samovolné potratovosti (samovolné potraty) žen podle pětiletých věkových skupin a obecná míra samovolné potratovosti (omsp); Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

V roce 1987 prodělávala potrat téměř každá devátá 25letá žena, vysoká potratovost (každá jedenáctá žena) byla patrná u žen 21 až 27letých

Vývoj potratovosti žen s trvalým pobytem ve Středočeském kraji dobře popisuje **míra celkové potratovosti podle jednotek věku**. Nejvyšší míra potratovosti byla v roce 1987 zjištěna u žen ve věku 25 let, kdy prodělalo během roku potrat 10,6 % (tj. 106 ‰) žen v tomto věku. Míra potratovosti přesahující 90 ‰ byla v roce 1987 zřejmá v celém věkovém intervalu žen mezi 21 až 27 lety, 50 ‰ hranice pak byla překročena u žen ve věku mezi 18 a 36 lety.

Jak mezi roky 1992 a 1996, tak i do roku 2000 se míra potratovosti nejvíce snížila u mladších žen, celkově se snížila potratovost žen v celém reprodukčním věku

V roce 1992 byla potratovost nejvyšší, obdobně jako v roce 1987, také u 25letých žen, ale její míra se oproti roku 1987 snížila o pětinu na 85,2 ‰. K nejvyššímu poklesu míry potratovosti (o 19,2 ‰) došlo mezi roky 1987 a 1992, a to u žen ve věku 17 až 27 let, zatímco po 38. roce života se míra potratovosti nijak výrazně nezměnila.

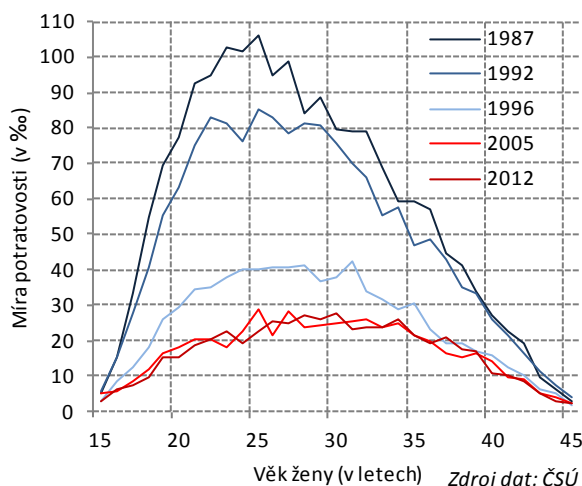
Zatímco se mezi roky 2000 a 2005 i nadále míra potratovosti snížila, mezi roky 2005 a 2012 je již možné sledovat stagnaci, avšak ve vztahu k zvyšující se porodnosti jsou i v tomto období zjevné pozitivní změny

K citelným pozitivním změnám došlo mezi roky 1992 a 1996, kdy se výrazně snížila míra potratovosti v celém věkovém intervalu, nejvíce pak u žen ve věku 17 až 23 let, u nichž byl zaznamenán pokles o více než polovinu (o 54,6 ‰). K dalšímu snížení potratovosti, i když už mírnějšímu, došlo mezi roky 1996 a 2000. O téměř třetinu (32,2 ‰) poklesla během tohoto období míra potratovosti u žen ve věku mezi 16 a 22 lety. Celkově se potratovost snížila u všech žen s výjimkou nepatrného nárůstu u žen mladších 15 let (v tomto věku však byl počet potratů celkově nízký), mírný nárůst je možné sledovat také u žen ve věku mezi 37 a 39 lety a pak také u žen 42letých a 45letých a starších, kde však byla situace obdobná jako u nejmladších dívek, vyznačující se malým počtem provedených potratů.

Pozitivní změny bylo možné sledovat u potratovosti i na začátku 21. století, konkrétně mezi lety 2000 až 2005. Největší pokles míry potratovosti (o 24 ‰) byl během tohoto období zaznamenán u žen ve věku 26 až 33 let. Jediný nárůst, i když nepatrný, byl zjištěn u žen mladších 18 let a také u žen ve věku 40 let, v obou případech však byl celkový počet provedených potratů nízký.

V dalším období, tj. mezi roky 2005 a 2012, je již možné sledovat stagnaci (stále se však snižoval v důsledku vzestupu porodnosti počet potratů vztahený k počtu živě narozených dětí). Míra potratovosti se snížila u žen v mladším věku (u 17 až 22letých), a to o 9,7 ‰, u žen ve věku 23 až 29 let zůstala míra potratovosti na stejné úrovni, obdobně jako u žen 30 až 36letých. K mírnému nárůstu o 4,2 ‰ došlo u žen ve věku 37 až 45 let. Celkově byla v roce 2012 nejvyšší potratovost zjištěna u žen ve věku 30 let, a to 27,8 ‰, což bylo o téměř dvě třetiny méně (o 64,9 ‰), než kolik činila míra potratovosti žen v tomto věku v roce 1987, a o 73,8 ‰ méně, než kolik činila v roce 1987 nejvyšší míra potratovosti (u 25letých žen). Celkově byla nejvyšší míra potratovosti zaznamenaná v roce 2012 (tj. u 30letých žen) obdobně vysoká jako v roce 1987 potratovost zaznamenaná u žen ve věku 17 a 40 let.

Graf č. 63 Míra potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2005 a 2012

Samovolná potratovost se snížila pouze mezi roky 1992 a 1996, poté je možné sledovat jak stagnaci, tak i posun potratovosti do vyššího věku

Zatímco **indukovaná potratovost** zaznamenala v důsledku velkého podílu na celkové potratovosti ve Středočeském kraji obdobné trendy jako potratovost celková, v případě **samovolné potratovosti** jsou zřejmé určité odlišnosti. Zatímco v letech 1992 až 1996 se míry samovolné potratovosti téměř v celém reprodukčním věku ženy snížily, mezi roky 1996 a 2000 došlo, obdobně jako u porodnosti, k celkovému posunu měr samovolné potratovosti do vyššího věku ženy. V nižším věku se míry samovolné potratovosti snížily (zejména u žen ve věku mezi 16 a 22 lety, a to o 21 %), avšak nárůst bylo možné sledovat, s drobnými výjimkami, již u žen 23letých a starších; nejvyšší vzestup byl zřejmý u žen ve věku mezi 36 a 40 lety (o 80,8 %) a také u 30 až 34letých (o 59,4 %). V tomto období však ženy starší 35 let již téměř ukončily svoji reprodukci a samovolný potrat tak víceméně nepředstavoval překážku v pořízení dítěte nižšího pořadí narození.

Obdobný vývoj probíhal u samovolné potratovosti i mezi roky 2000 a 2005. Během této doby se míry samovolné potratovosti snížily u žen ve věku mezi 21 a 24 lety (o 38,9 %), avšak citelnější nárůsty byly patrné už u žen od 29. roku života (ve věku 29 až 36 let vzrostla samovolná potratovost o 46,4 %, o 46,8 % pak u žen 37 až 44letých). Další posun samovolné potratovosti do vyššího věku byl zřejmý i mezi roky 2005 a 2012. Nadále pokračovalo snižování měr samovolné potratovosti u mladších žen (mezi 18 a 21 lety), kde však byla jak v roce 2005, tak i v roce 2012 míra potratovosti velmi nízká. Míry samovolné potratovosti se zvýšily u 28letých a starších žen; o více než třetinu (36 %) to bylo u žen ve věku mezi 29 a 35 lety, o 37,2 % pak vzrostla samovolná potratovost u žen 36 až 45letých.

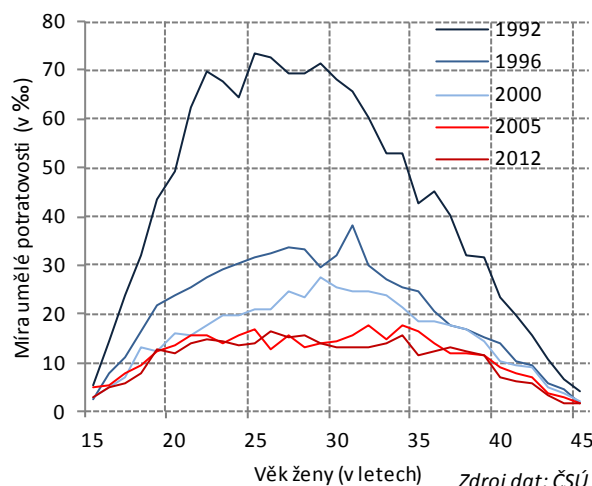
Celkově byla v roce 1992 nejvyšší intenzita samovolné potratovosti zaznamenána ve věku 20 let, a to 13,4 ‰, přičemž v roce 2012 byla v tomto věku míra samovolné potratovosti o více než tři čtvrtiny nižší (77,4 %) a dosáhla 3 ‰. V roce 2012 byla nejvyšší samovolná potratovost zaznamenána ve věku 30 let, a to 13,8 ‰, což bylo 2,3krát více než kolik činila v roce 1992 samovolná potratovost žen v tomto věku (tehdy dosáhla míra samovolné potratovosti u 30letých žen hodnoty 5,9 ‰).

Z toho je zřejmý citelný posun samovolné potratovosti do vyššího věku a pokles potratovosti v nižším věku. Ve věku žen mezi 15 a 25 lety se samovolná potratovost snížila mezi roky 1992 a 2012 o 57,7 %, naopak u 30 až 36letých byla 2,6násobně vyšší a u 37 až 45letých to bylo dokonce téměř 2,9krát více.

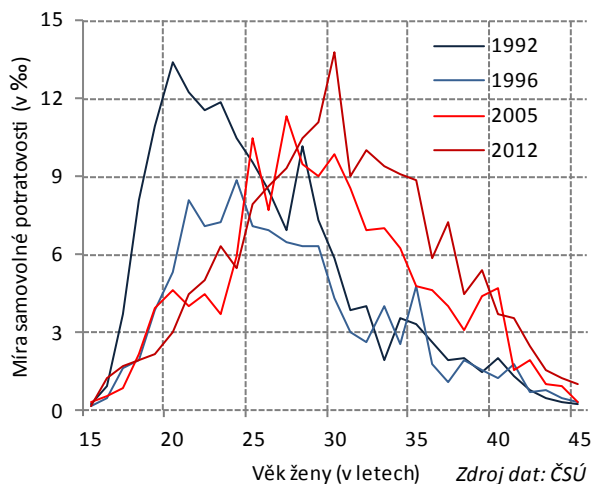
Nejvíce se mezi roky 1992 a 2012 zvýšil průměrný věk žen při samovolném potratu, mnohem menší nárůst byl zaznamenán u věku při umělém přerušení těhotenství

Výše uvedené změny se odrazily, i když ne tak citelně jako v případě porodnosti a plodnosti, také ve vývoji **průměrného věku ženy při potratu**. Zatímco mezi roky 1992 a 2012 se průměrný věk ženy při potratu zvýšil z 28,6 let na 31,2 roku, tj. o více než 2,5 roku, v případě umělých přerušení těhotenství to bylo o více než 1,8 roku – z 28,9 let na 30,8 roku. Citelný nárůst je možné sledovat u průměrného věku při samovolném potratu. Zde činil v roce 1992 průměrný věk žen celkem 25,9 let, přičemž v roce 2012 to bylo již 31,7 roků, o téměř 5,9 let více.

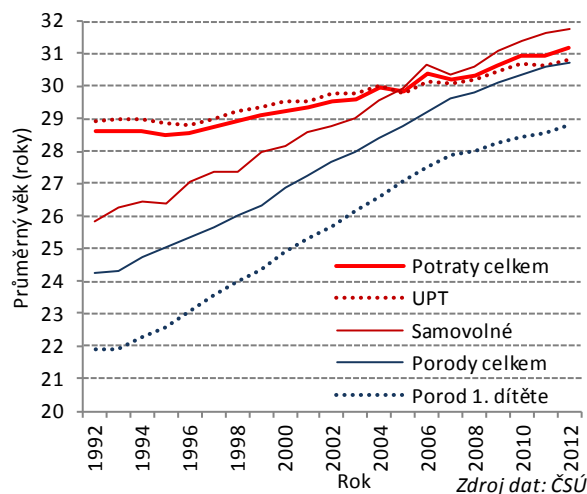
Graf č. 64 Míra indukované potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

Graf č. 65 Míra samovolné potratovosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

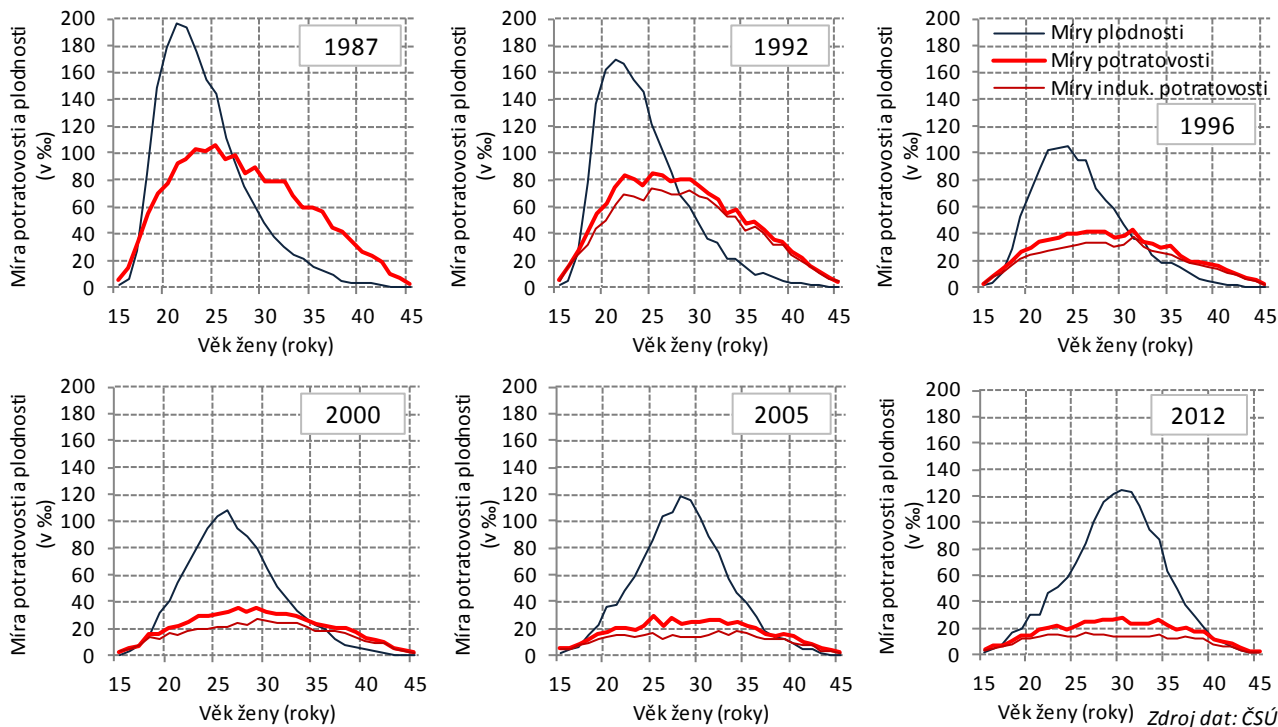

Graf č. 66 Průměrný věk při potratu, umělém přerušení těhotenství, samovolném potratu, narození dítěte celkem a narození prvního dítěte; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

V souhrnu tak překročil průměrný věk při samovolném potratu průměrný věk při umělém přerušení těhotenství již roku 2005 a v roce 2012 byl už téměř o rok vyšší (přičemž v roce 1992 byla situace opačná, neboť průměrný věk při umělém přerušení těhotenství byl o 3,1 roku vyšší než u samovolných potratů). Během sledovaného období se navíc sblížily hodnoty průměrného věku při narození dítěte a průměrného věku při potratu (v roce 1992 byl průměrný věk ženy při potratu vyšší o 4,4 roku, v roce 2012 to bylo již pouze o 0,4 roku).

Graf č. 67 Míry potratovosti, indukované potratovosti a plodnosti podle věku žen; Středočeský kraj; roky 1987, 1992, 1996, 2000, 2005 a 2012

V roce 1992 byla vyšší míra potratovosti než plodnosti už od 27. roku života ženy, v roce 2012 to bylo až od 41 let

Specifika u vývoje potratovosti je možné sledovat i v porovnání s vývojem měř plodnosti podle věku žen. Zatímco v roce 1987 převažovaly míry potratovosti nad mírami plodnosti už od 27. roku života ženy, tento věk v čase rostl (v roce 1992 to bylo 28 let, v roce 2000 celkem 35 let) a v roce 2012 dosáhl již 41 let.

V roce 1987 dosáhla míra ukončených těhotenství²⁴ během reprodukčního období žen nejvyšší hodnoty ve věku 21 let, z celkové míry 290,1 ‰ tvořila porodnost²⁵ 196,4 ‰ a potratovost 92,8 ‰ (tj. podíl potratovosti dosáhl výše 32,1 %). V roce 1996 byla ve Středočeském kraji nejvyšší míra ukončených těhotenství ve věku 24 let, a to 144,7 ‰, z nichž tvořila porodnost 104,7 ‰ a potratovost 40 ‰ (tj. 27,6 %). V roce 2005 se přesunula nejvyšší míra ukončených těhotenství do věku 28 let, kdy dosáhla výše 142,9 ‰, z nichž připadalo 118,9 ‰ na porodnost a 24 ‰ na potratovost (podíl potratovosti tedy dosáhl výše 16,8 %); v roce 2012 byla nejvyšší míra ukončených těhotenství (160,7 ‰) u žen ve věku 30 let, míra porodnosti dosáhla hodnoty 124,6 ‰ a potratovosti 27,8 ‰; potratovost se na celkové míře ukončených těhotenství 30letých žen podílela 18,2 %. Z toho je zřejmý jak snižující se podíl potratovosti, tak i citelný posun do vyššího věku.

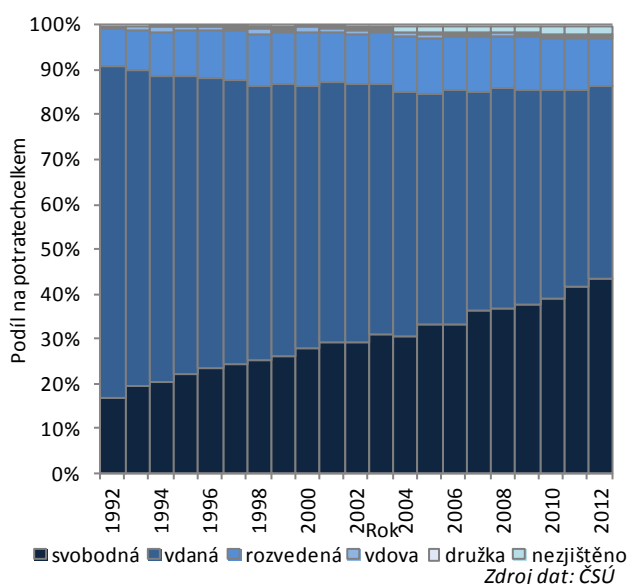
5.3 Potraty podle rodinného stavu, vzdělání, počtu provedených potratů a narozených dětí

Mezi roky 1992 a 2012 se snížilo u provedených potratů zastoupení vdaných žen, výraznější pokles byl zaznamenán u umělých přerušení těhotenství než u samovolných potratů

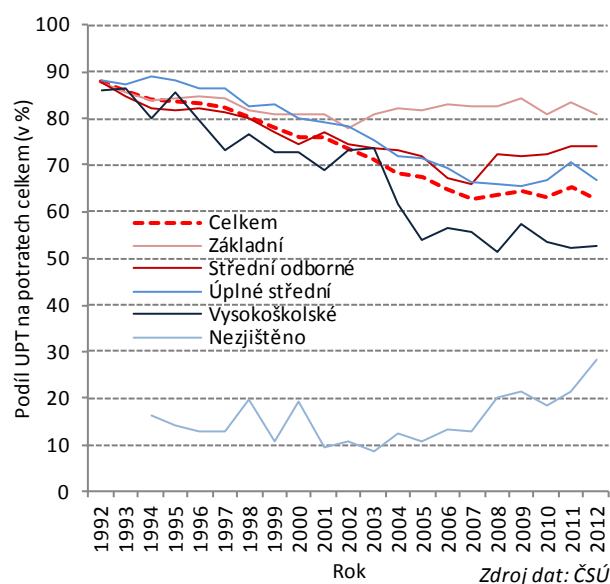
Obdobně jako v případě živě narozených dětí se mezi roky 1992 a 2012 změnilo složení žen podstupující potrat z hlediska jejich rodinného stavu. Zatímco v roce 1992 představovaly vdané ženy z celkového počtu žen, které v tomto roce podstoupily potrat, téměř tři čtvrtiny případů (73,7 %), v roce 2007 to již byla méně než polovina a v roce 2012 se jejich podíl snížil na 42,9 %.

V případě umělých přerušení těhotenství byl tento pokles ještě vyšší (v roce 1992 tvořily vdané ženy 74,1 % všech případů umělých přerušení těhotenství, v roce 2012 to bylo 39,1 %), zatímco u samovolných potratů bylo snížení zastoupení vdaných žen méně patrné (ze 70,2 % v roce 1992 na 49,7 % v roce 2012).

Graf č. 68 Potraty podle rodinného stavu ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 69 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání ženy; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

²⁴ Úhrn ukončených těhotenství se definuje jako součet počtu všech (živě i mrtvě) narozených a všech potratů. Je mírně nepřesný v tom, že nerespektuje narození vícčet. Narodí-li se např. ženě dvojčata, do úhrnu ukončených těhotenství to vstupují jako dvě narozené děti, tj. jako dvě těhotenství, i když šlo o těhotenství jediné. Název ukazatele neodpovídá tedy přesně jeho názvu.

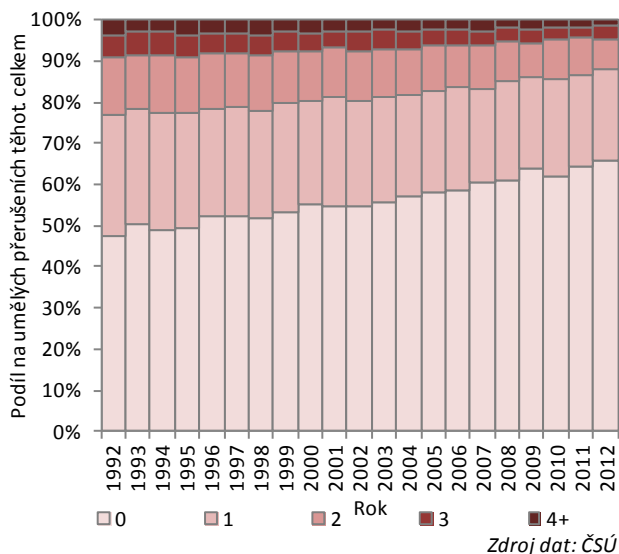
²⁵ Vypočtena pouze z živě narozených dětí, nikoliv i z mrtvě narozených.

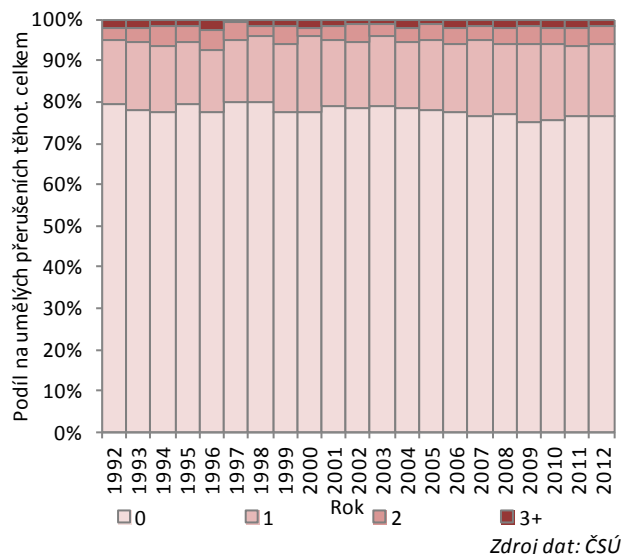

V souvislosti s tím vzrostlo u potratů zastoupení svobodných žen – v roce 1992 to bylo 17,1 % všech potratů, v roce 2012 již 43,7 %, což představovalo téměř 2,6násobný nárůst (v případě umělých přerušeni těhotenství dosáhl nárůst téměř 2,9násobku, u samovolných potratů se zastoupení svobodných žen zvýšilo mezi roky 1992 a 2012 celkem 1,6krát). Také podíl rozvedených žen se v případě všech potratů zvýšil z 8,5 % v roce 1992 na 10,6 % v roce 2012 (v roce 2005 to bylo dokonce 12,7 %). Obecně vzrostlo během sledovaného období zastoupení rozvedených žen nepatrně více u samovolných potratů (o 41,2 %) než u umělých přerušeni těhotenství (o 32,6 %).

Graf č. 70 Struktura umělých přerušeni těhotenství podle pořadí předchozího počtu UPT; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Graf č. 71 Struktura samovolných potratů podle pořadí předchozího počtu samovolných potratů; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Nejvyšší zastoupení umělých přerušeni těhotenství bylo v roce 2012 zřejmě u žen se základním vzděláním, nejnižší pak u vysokoškolsky vzdělaných žen

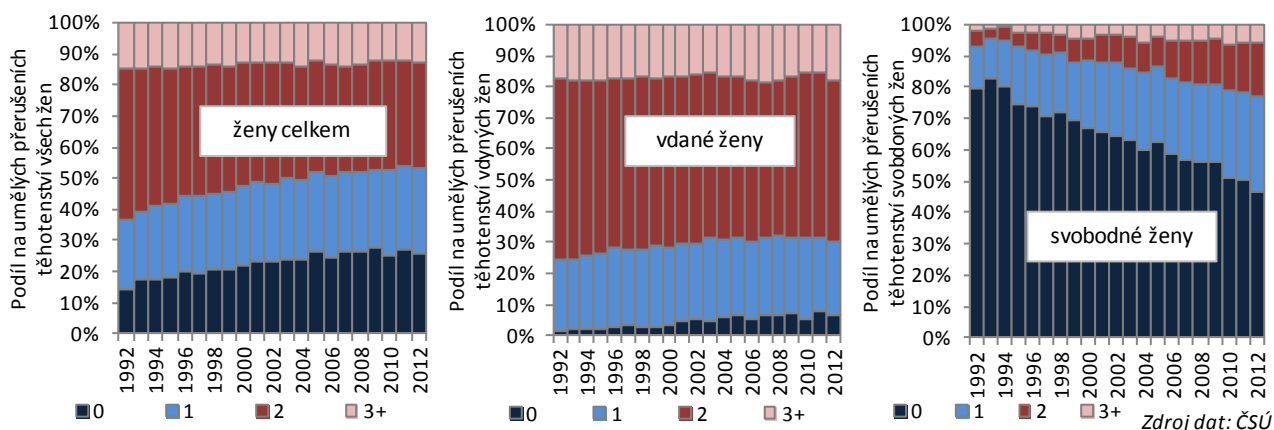
Rozdíly v potratovosti na území Středočeského kraje je možné na základě dostupných údajů sledovat také z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání ženy, a to z pohledu podílu umělých přerušeni těhotenství na celkovém počtu provedených potratů příslušné úrovně dosaženého vzdělání. Zatímco v roce 1992 nebyly žádné citelnější rozdíly mezi jednotlivými úrovněmi vzdělání, v roce 2012 již byla situace odlišná. Umělá přerušeni těhotenství se na všech potratech v tomto roce podílela 62,8 %, v případě osob s vysokoškolským vzděláním to bylo 52,6 % (v roce 1992 to bylo 86 %), přičemž u žen se základním vzděláním se zastoupení mezi roky 1992 a 2012 nijak výrazně nezměnilo (v roce 1992 to bylo 87,7 %, roku 2012 pak 80,7 %). Zastoupení umělých přerušeni těhotenství tak víceméně vykazovalo nepřímou úměru se stupněm vzdělání, čím vyšší bylo nejvyšší ukončené vzdělání ženy, tím nižší bylo zastoupení umělých přerušeni těhotenství mezi všemi provedenými potraty.

Zastoupení žen, které předtím prodělaly dvě či více umělých přerušeni těhotenství, dlouhodobě klesá

Positivní změny jsou patrné také z pohledu počtu dosud prodělaných umělých přerušeni těhotenství. V roce 1992 představovaly ženy, které předtím nepodstoupily žádné umělé přerušeni těhotenství, necelou polovinu případů (47,7 %) všech provedených indukovaných potratů (tj. UPT), zatímco dva či více umělých přerušeni těhotenství v minulosti podstoupilo 23 % žen, které podstoupily v roce 1992 umělé přerušeni těhotenství. V roce 2012 byla již situace příznivější – mezi ženami, které prodělaly v tomto roce umělé přerušeni těhotenství, podstoupilo předtím dva a více stejných (indukovaných) potratů celkem 12 % z nich, zatímco podíl žen, které podstoupily umělé přerušeni těhotenství poprvé, představoval již téměř dvě třetiny (65,9 %).

V případě samovolných potratů byla mezi roky 1992 a 2012 patrná stagnace, mírně se zvýšilo zastoupení žen, které předtím prodělaly alespoň jeden samovolný potrat, a to z 20,6 % na 23,1 %.

Graf č. 72 Umělá přerušeni těhotenství podle rodinného stavu ženy a podle počtu živě narozených dětí; Středočeský kraj; roky 1992 až 2012

Mezi roky 1992 a 2012 se snížil podíl potratů žen se dvěma dětmi, naopak zastoupení bezdětných žen podstupujících umělé přerušeni těhotenství se zvýšilo

Specifický vývoj je možné sledovat také u umělých přerušeni těhotenství **podle předchozího počtu živě narozených dětí** ženám žijícím ve Středočeském kraji **podle jejich rodinného stavu**. Celkově se u všech žen (bez ohledu na jejich rodinný stav) zvýšilo zastoupení umělých přerušeni těhotenství v případě bezdětných žen, a to ze 14,3 % v roce 1992 na 25,9 % v roce 2012 (v roce 2009 to bylo dokonce 27,4 %), naopak je zřejmý pokles zastoupení žen majících dvě děti (z 48,6 % v roce 1992 na 33,8 % v roce 2012). V případě žen se třemi a více dětmi se jejich zastoupení mezi všemi ženami podstupujícími umělé přerušeni těhotenství po celé sledované období nijak výrazně neměnilo a pohybovalo se mezi 11,8 % a 14,7 %. Z výše uvedeného je zřejmé zodpovědnější chování žen při plánovaném rodičovství a snižování vlivu umělého přerušeni těhotenství jako „regulátoru“ počtu dětí, což se nejvíce projevilo zejména v případě, že již byla žena v době prodělání potratu matkou dvou dětí.

Citelně se zvýšilo zastoupení umělých přerušeni těhotenství bezdětných vdaných žen, u žen s jedním a třemi a více dětmi stagnovalo

V případě vdaných žen je, obdobně jako v předchozím případě, zřejmý nárůst zastoupení umělých přerušeni těhotenství u bezdětných žen, a to z velmi nízkého podílu ve výši 1,3 % v roce 1992 na 6,4 % v roce 2012. Snížilo se naopak zastoupení umělých přerušeni těhotenství u žen se dvěma dětmi z 58,2 % v roce 1992 na 52,2 % v roce 2012 (v roce 2008 činil jejich podíl dokonce 49,6 %). Zastoupení žen s jedním dítětem, které podstupily umělé přerušeni těhotenství, po celé sledované období stagnovalo, podobná situace byla zřejmá i v případě žen se třemi a více dětmi.

Mezi roky 1992 a 2012 vzrostl podíl umělých přerušeni těhotenství svobodných žen s jedním či více dětmi

U svobodných žen je naopak mezi roky 1992 a 2012 možné sledovat citelný pokles podílu umělých přerušeni těhotenství u bezdětných žen, a to ze 79,8 % na 46,8 %, což také koresponduje se zvyšujícím se počtem svobodných bezdětných žen. To se promítlo v nárůstu podílu umělých přerušeni těhotenství u žen s dětmi. Celkem 3,5krát vzrostlo zastoupení mezi svobodnými ženami podstupujícími umělé přerušeni těhotenství, které měly před potratem dvě děti, u žen se třemi a více dětmi byl nárůst téměř 3,2násobný a u žen s jedním dítětem byl podíl v roce 2012 oproti stavu v roce 1992 vyšší více než 2,2krát. To potvrzuje skutečnost, že reprodukční chování žen, a to nejen z pohledu potratovosti, ale i porodnosti, se s postupem času měnilo a přestávalo být ovlivňováno samotným uzavřením manželství. Demografické chování nevdaných a vdaných žen se tak začalo v polovině 90. let postupně sblížovat.

